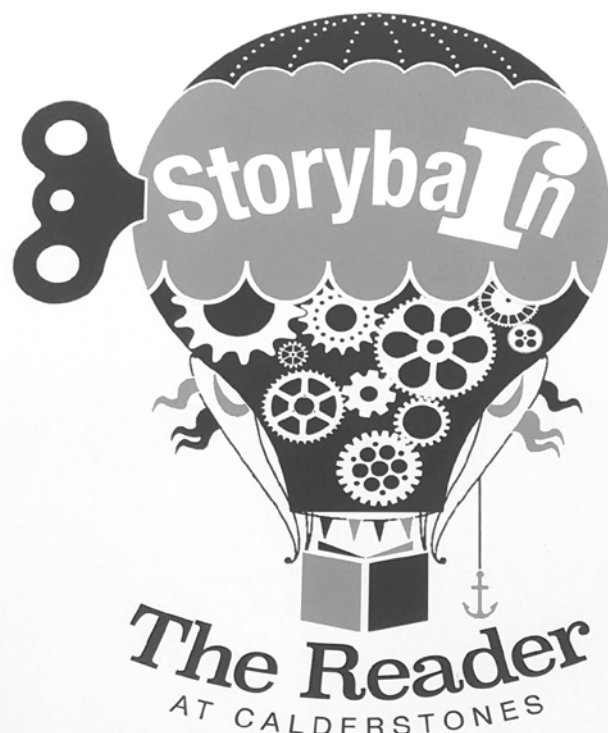


Samen lezen troef

ONDERWIJS

Opvoeding en welzijn

2018 | 1



Welcome

**Please purchase your tickets
from the The Reader
Ice Cream Parlour**

**thestorybarn.org.uk
0151 729 2232**

Short stories are tiny windows into other
Worlds and other minds and other dreams.
They are journeys you can make to the far side
Of the universe and still be back in time for dinner.

NEIL GAIMAN

Een bezoek aan The Reader in Liverpool

Studiebezoek Odisee met Staff mobility Erasmus+

een verslag

**Het Lezerscollectief
februari 2018**

HET
LEZERS
COLLECTIEF





Inhoudstafel

p. 07	 Voorwoord
p. 08	 The Storybarn
p. 14	 Samen lezen met families
p. 18	 Onderwijs
p. 21	 Lerarenopleiding
p. 23	 Onze eigen context: Het Lezerscollectief
p. 30	 Nawoord

Reading for pleasure is the single most important thing that will make a child successful in life

UNESCO

Voorwoord

In februari 2018 trokken we met vier enthousiaste leesbegeleiders naar The Reader Organisation in Liverpool. ‘We’ slaat op Dirk Terryn (coördinator CANON Cultuurcel en oprichter van het Lezerscollectief), Hilde van den Bossche (Odisee, campus Waas, lerarenopleiding Lager Onderwijs), Lut Verstappen (Odisee, campus HIG, opleiding Gezinswetenschappen) en Silvie Vanoosthuyze (Odisee, campus Brussel, lerarenopleiding Secundair Onderwijs).

In dit rapport proberen we niet alleen verslag uit te brengen van de vele initiatieven van The Reader Organisation¹, maar ook te reflecteren op de bruikbaarheid van de methodiek van het shared reading binnen onze eigen opleidingen. We zoeken in het bijzonder naar een meer structurele verankering van de methodiek en hopen daarbij intensiever samen te werken en expertise te delen met het Lezerscollectief Vlaanderen.

We praten tussendoor natuurlijk over de tegenvallende resultaten van PIRLS²: we zijn niet alleen als lezers bezorgd, maar ook als lerarenopleiders en opvoeders. Hoe is dit zover kunnen komen? En wat kunnen we hieraan doen? Als lerarenopleider? Als ouder? Als vrijwilliger bij Het Lezerscollectief? De passie voor wat lezen in ons eigen leven betekent, is de grootste drive om ook anderen te enthousiasmeren.

Na een uur vertraging door de vrieskou, arriveren we op John Lennon Airport in Liverpool. Het is een zonnige maandagmorgen. Een taxi brengt ons onmiddellijk naar Calderstones Park, het ‘hoofdkwartier’ van TRO. The Reader kon enkele jaren geleden voor één symbolische pond The Mansion kopen, een prachtig landhuis midden in dit oude park. Het vraagt tijd, geld en geduld om zo’n erfdomein te renoveren. Na een korte wandeling trekken we naar The Coach House. Op de binnenkoer is er plaats voor het Reader’s Café en voor The Reader’s Icecream Parlour. Tientallen gezinnen vinden dagelijks spontaan de weg naar deze heerlijke plek in dit sprookjesachtige park. Vanzelf komen ze langs The Story Barn; de vele banners en flyers wijzen hen de weg naar de activiteiten die daar te beleven zijn. TRO is bepaald geen wereldvreemde club; elke dag wandelt hun doelgroep langs de ramen van hun kantoor. . .

Wij zullen hier drie dagen verwijlen, mensen ontmoeten, dingen ontdekken, info krijgen over het werk achter de schermen en ervaren hoe shared reading de kern is van een hele organisatie.

Samen Lezen Troef. Dit rapport neemt je mee op die reis. Dit rapport wil inspireren en kennis delen en daagt je uit om te veranderen.

Exploratie, inspiratie, actie.

Dirk, Hilde, Lut en Silvie

SAMEN LEZEN Exploratie, inspiratie, actie.³

The Reader gelooft dat het lezen en het bespreken van boeken in kleine groepen de beste manier is om ervoor te zorgen dat kinderen voor hun plezier zullen beginnen lezen. Hun unieke ‘Shared Reading’-model brengt mensen bijeen rond een verhaal of een gedicht dat voorgelezen wordt, gevolgd door een gesprek onder leiding van een opgeleide leesbegeleider.

Hardop voorlezen, geanimeerde gesprekken en een open en interactieve sfeer zijn de hoekstenen van hun werk. Gedurende meer dan een decennium heeft The Reader ‘Samen Lezen’ gebracht bij kinderen van alle leeftijden in verschillende locaties en omgevingen overal in het Verenigd Koninkrijk.

Of het ‘Samen Lezen’ nu gebeurt door vrijwilligers, ouders, leerkrachten of door het personeel van The Reader, telkens stimuleert het de ontwikkeling van kinderen zodat ze zelfzekerder worden op het vlak van het lezen. Telkens creëert het een gevoel van voldoening en levert het een bijdrage tot groter welbevinden van de deelnemers.

¹ We spreken verder in dit verslag over TRO of The Reader

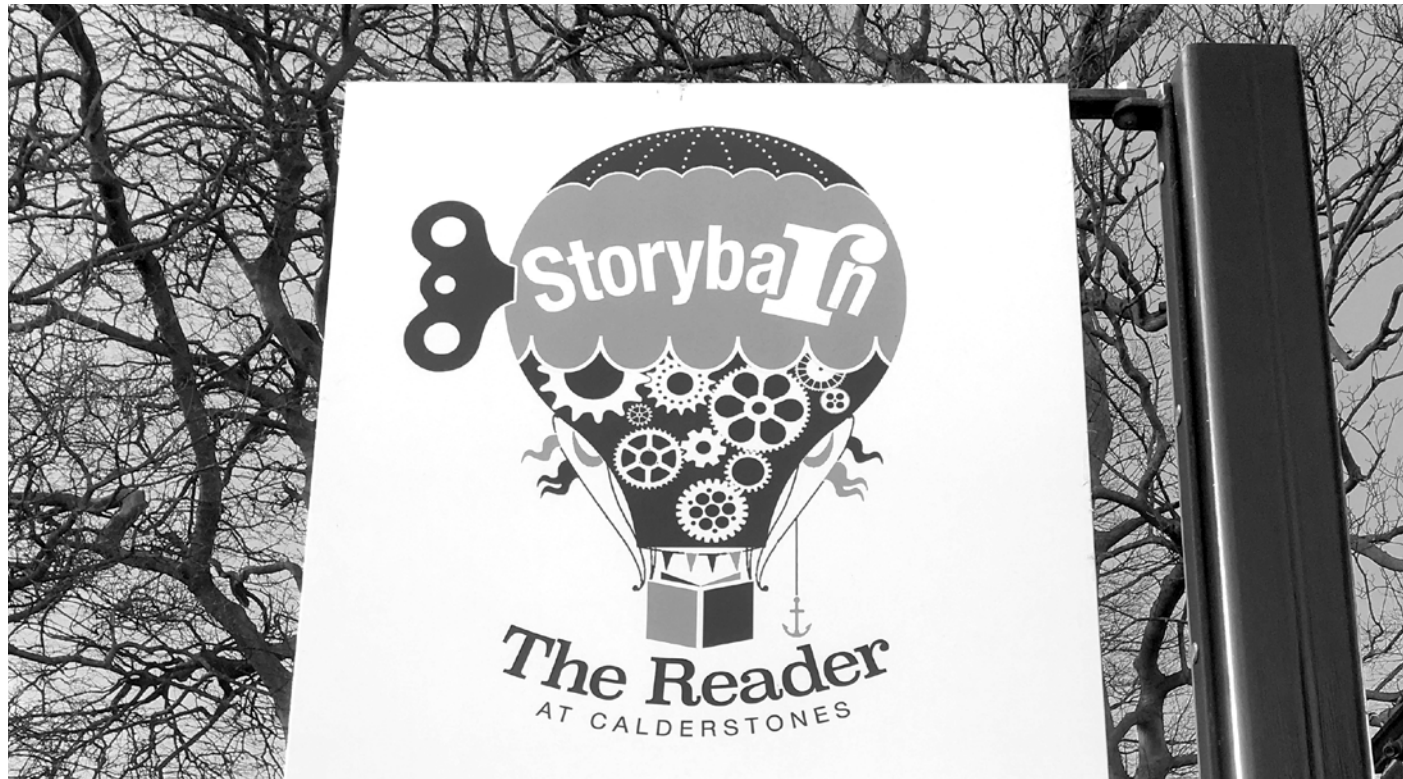
² Uit de internationale Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS) wordt duidelijk dat Vlaamse tienjarigen, het vierde leerjaar, op zo goed als alle vlakken achteruitgaan. Onze leerlingen eindigen op een 32ste plaats. Ten opzichte van 2006, de vorige keer dat

Vlaanderen deelnam, maken onze leerlingen wereldwijd de scherpste daling. “Een alarmbel”, klinkt het bij de Leuvense onderzoekers.

³ Meer informatie op <http://www.thereader.org.uk/about/whatwedo/childreneyoungpeople/>

The Storybarn

Gesprek met Annie Lord



Wat?

In 2016 opende The Reader Organisation de Storybarn⁴, een unieke plek waar verhalen worden verteld en verzonnen. De Storybarn is letterlijk een verhalenhuur, waar je van bij de ingang omver wordt geblazen door boeken, verhaalattributen, intieme, gezellige leesplekken en –hoekjes. Ook buiten kan je er niet omheen: voor de deur staat een boekenboom waar kinderen zomaar een boekje uit kunnen meenemen naar huis. Naast verhalen vertellen en beluisteren is er in de Storybarn steeds ook tijd en ruimte om te knutselen, zich te verkleden, en te experimenteren met het vele speelgoed.

Coördinator van de Storybarn is Annie Lord, een lerares lager onderwijs afgestudeerd aan de Hope University, op een boogscheut van TRO Calderstones. Annie liep stage bij TRO en verloor er haar hart. In de Storybarn ontvangen ze niet alleen op regelmatige basis

lagere scholen en kleine groepjes Looked after children Liverpool, maar doorheen het weekend en tijdens de schoolvakanties staan hun deuren ook open voor families met hun kinderen in de Incy Wincy Rhymers (peuters) en de Story Hunter sessions (kleuter- en lagere schoolkinderen).

De medewerkers beklemtonen dat ze kinderen er vooral bewust van willen maken dat verhalen overal zijn; ze noemen zichzelf dan ook geen ‘story readers’, maar ‘story hunters’, een mooie nuance. Die nuance vertaalt zich in hun activiteiten aanbod: enerzijds krijgen kinderen in de storybarn een verhaal te horen, anderzijds gaan ze op jacht naar een verhaal tijdens een interactieve wandeling in Calderstones park. Wijzelf kregen de kans enkele publieke sessies, dus voor (groot)ouders, begeleiders... en hun kinderen mee te volgen.

De Story Hunter sessies

1

Er was eens ... the Storybarn, een magische ruimte waar kinderen en (groot)ouders uitgenodigd en meegenomen worden in boeken, verhalen en taal.

Beneden maken de verhalenvertellers kennis met de kinderen terwijl die hun schoenen en jas uittrekken.

Zodra je binnenkomt, zie je duidelijk dat boeken centraal staan en dat kinderen veel ontdekken door aandachtig te kijken: een vogeltje op een uitstekende steen, een aantal maskers in de muur gekneed... Sommige van die details zullen een rol spelen tijdens het verhaal, andere niet.

De magie wordt nog versterkt wanneer de kinderen de trap oplopen en op een sprookjesachtige zolder vol boeken, verkleedspullen, decorelementen en speelgoed arriveren.

Op die zolder zijn aan het plafond op verschillende plekken netten bevestigd waaraan hoeden, gebreide dieren en allerlei spullen hangen.

De vele prikkels maken het noodzakelijk dat de kinderen eerst wat tijd krijgen om alles te ontdekken en de betovering te laten inwerken.

Ook wij krijgen een kwartiertje om de ruimte te ontdekken: de verhaalrobot, het moeras, de vertelballon. Daarna luisteren naar Annie ... Iedereen heeft ogen te kort.

Niets is trouwens toevallig op deze zolder: de netten hangen er omdat de vertellers gemerkt hebben dat ze de kinderen rustig maken, de zetels nodigen uit om te gaan zitten en door boeken te bladeren, de koffers bevatten verkleedkledij die uitnodigen om je in te leven, tikmachines, grote dominostenen en balletjes, potten en pannen zijn er om aan te raken, te verkennen...

Na deze ontdekkingstocht nodigen de story hunters de kinderen uit in de voorleeshoek. Tijdens het voorlezen gaan de vertellers interactief aan de slag en nodigen ze uit om te bewegen, te zingen, te vertellen waardoor ze de aandacht en betrokkenheid gaande houden. Na het verhaal verwerken de kinderen het verhaal in de benedenruimte op een beeldende manier. Tijdens ons bezoek stond de tweede verjaardag van The Storybarn centraal.

Inspiratie?

Ik kreeg zelf zin om een gelijkaardige ruimte in te richten. Ik dacht met heimwee aan de oude gebouwen van de normaalschool: daar waren vele perfect geschikte zolders. De uitdaging is in de huidige hogeschoolgebouwen (een) ruimte te vinden die permanent kan worden gebruikt voor leesactiviteiten allerhande en waar onze studenten zelf de magie van lezen kunnen ontdekken om die door te geven aan kinderen. In deze ruimte kunnen vele vaardigheden en competenties tegelijk aan bod komen: mooie en uitdagende boeken selecteren, doelgericht inrichten van een magisch-muzische plek, creatief bewegen en kinderen aanspreken om ze in de magie te trekken, inzetten van liedjes en rijmpjes en zo spelenderwijs taal leren, mogelijkheden tot leergebiedoverschrijdend werken ontdekken en uitwerken ... (Hilde)

⁴ Meer info op <http://thestorybarn.org.uk/>

Voor de deur van de Storybarn staat een story hunter ons en de kinderen op te wachten. Na een toverspreuk zwaait de dubbele deur van de Storybarn automatisch voor ons open. Hier zijn wij, en vooral de kinderen, belangrijk!

Er komt hoog bezoek deze namiddag: een 20-tal peuters en kleuters gaan op verhalenjacht op de avontuurlijke zolder van de Verhalenshuur. Willow (alias medewerkster Susan) verwelkomt de kinderen; ze helpen haar om de vele namen te onthouden. Zelf heeft zij een makkelijke naam: 'Denk maar aan de vele treurwilgen in het park', zegt ze. Maar Willow is vandaag niet verdrietig. 'Neen, jij bent een happy willow', zegt een van de jagertjes. Tilly (alias coördinator Annie) heeft een kroontje op. Zij woont samen met Willow in de Verhalenshuur en ze hebben de kinderen nodig om samen nieuwe verhalen te ontdekken, want... zo beklemtoont ze, elke dag komen er verhalen bij! Zelfs terwijl we hier zitten, is er ergens iemand een verhaal aan het verzinnen! Er valt dus nog veel te ontdekken... 'Laten we maar gauw naar boven gaan, zodat jullie kunnen kijken wat daar allemaal te beleven valt.'

De kinderen krijgen een kwartiertje de tijd om rond te snuffelen en alle speelgoed en spullen uit te proberen, overal op en onder te kruipen of gewoon even lekker in de kussens te gaan liggen. Dan is het tijd voor een verhaal, het gloednieuwe verhaal King Baby (K. Beaton), want baby's kunnen, net als koningen, knap bazig en veeleisend zijn! De ouders worden er doodmoe van, maar gelukkig leert die baby razendsnel en wordt hij een flinke jongen die zelf heel veel kan.

De Verhalenjagers (alias de kinderen) zijn aandachtig; ze weten immers precies wat zo'n baby allemaal moet leren. Ze vertellen trots wat ze al allemaal zelf kunnen: jas ophangen, voetballen, praten... en nog meer voetballen! King Baby had een schattig kroontje op, maar dat is nu te klein geworden. Hij moet een nieuwe kroon, net als al die Verhalenvertellers die al zoveel kunnen. Dus gaan ze er een maken, straks, want eerst moeten ze nog een beetje op verhalenjacht.

Alle kinderen mogen op zoek naar een ding dat ze leuk vinden en waarover ze iets willen vertellen. Ze vliegen alle kanten uit en komen terug met knuffels, prinsessenkleden of ze gaan ... lekker voetballen. Een paar kinderen nemen een van de vele boeken en gaan met mama of oma een rustig plekje opzoeken.

Dan is het tijd voor de kroon. Alle kinderen maken er eentje en ze vullen ook nog hun Verhalenjagersboekje in, met een tekening van henzelf, hun favoriete verhaal en wat ze het leukst vonden. Dat ze lekker lang mochten spelen, zegt een jagertje; dat ze een kroon mochten maken, zegt een ander; dat ze overal aan mochten zitten, zegt een derde. 'King Baby' lijkt al vergeten, maar ze zien er zelf allemaal heel koninklijk uit.

Voor ze de deur uit stappen, mogen ze nog een boek kiezen uit een grote mand. En dan moet de namiddag in het park nog beginnen... Gelukkig hebben velen hun regenlaarzen aan want er liggen honderden plassen om in te springen! Willow en Tilly wuiven ze na terwijl de deur weer zachtjes dichtgaat...

De Incy Wincy Rhymer session

Vijftien nieuwsgierige peuters en kleuters, in het gezelschap van hun (groot)ouders, druppelen een na een de Verhalenshuur binnen. Ook zij worden door een storyhunter vriendelijk onthaald in de vertelhoek beneden. Na een namenrondje en enkele 'weet-je-wat-ik-zie-spelletjes' is iedereen gearriveerd en kan de sessie beginnen.

Ook hier stellen we vast dat kinderen, (groot) ouders, na een eerste verkenning van de zolder en de vele hoekjes, spontaan in boekjes bladeren. Ouders en grootouders beginnen spontaan te praten met elkaar en ervaringen te delen.

De sessie begint met de handbewegingen bij het bakerrijmpje Incy Wincy. In een Incy Wincy Rhymer session staat immers de spin van het gelijknamige bakerrijmpje centraal.

verhaaltjes. Kroon op de sessie is wellicht de bellenblaasmachine die bellen blaast voor de verjaardag van de Storybarn. Zowel kinderen als (groot)ouders zeggen de bakerrijmpjes mee, tellen het aantal bellen dat ze mogen kapot klappen of stampen.

Daarna is het tijd voor een verhaaltje, deze keer over de ondeugende hond uit Oh no George! (C. Haughton). De storyhunter vertelt héél expressief, met veel interactie, vooral bij het zinnetje 'Oh no George!' dat de kinderen al heel snel mee roepen.

Na het vertellen mogen de kinderen rondlopen om een voorwerp te kiezen waarom ze iets willen vertellen in de kring. Een mooi opzet: vanuit de voorwerpen een nieuw verhaal verzinnen, maar de aanwezigen laten de opdracht liggen. Ze willen duidelijk nog wat spelen en de zolder verder verkennen. Daartoe krijgen ze de ruimte; in de Incy Wincy Rhymer sessions mag, maar moet er niet veel.

Na elke sessie mogen de kinderen nog een boek uit de grote ton bij de deur kiezen. Wat een mooi cadeautje, en dit allemaal voor een beperkte toegangsprijs: 4 pond. Verder krijgen ze een bon voor verjaardagscake in het Readercafé, met korting voor een drankje.

Het ijsjescafé draait op volle toeren. In het Readercafé zitten (groot)ouders gemoedelijk na te praten met hun (klein)kinderen en/of andere deelnemers. Kinderen blijven zitten of kijken naar de animatiefilm van Percy de parkwachter, gebaseerd op de boeken van Nick Butterworth.

De vertelsessies in The Storybarn maken duidelijk hoe belangrijk het is een vaste ruimte te hebben met verschillende hoeken en veel uitdagend, dikwijls kosteloos materiaal dat de fantasie van kinderen en (groot)ouders prikkelt. De fase van het aankomen op de zolder en de ruimte ontdekken zorgt voor "kwali-tijd" voor kinderen en (groot)ouders: ze zijn er voor elkaar en ontdekken op een spontane manier hoe deugddoend het samen lezen is. Niets moet, alle dagelijkse beslommingen vallen weg... de magie van The Storybarn doet zijn werk. (Hilde)



Samenwerking met onderwijs

Scholen op bezoek

Tijdens de week ontvangen de story hunters op één dag zo’n 60 à 80 lagere schoolkinderen. Deze grote groep kinderen wordt voor een maximaal leereffect opgesplitst in twee groepen. Terwijl de ene groep kinderen op verhalenjacht gaat in het park, verkent de andere helft de magische wereld van de verhalenshuur (The Storybarn). Deze twee werelden worden niet alleen door verhalen, maar ook letterlijk met elkaar verbonden door een gigantische schuifaf waardoor je vanuit de schuur naar of in het park glijdt.

De ontdekkingstocht in het park vertrekt aan een deur waarop geschilderd staat: ‘Once upon a time’, de eerste zin van hun eigen verhaal. De eigen fantasie en inbreng van de kinderen is voor TRO duidelijk de rode draad in dit project. Die verbeeldingskracht hebben de kinderen in het park nodig wanneer ze op zoek gaan naar oude bomen, de eeuwenoude Calderstone stenen... Op hun speurtocht in het park verzamelen de lagere schoolkinderen allerlei spulletjes. Die gooien ze nadien letterlijk en figuurlijk in een ‘verhalenrobot’, een robot die centraal in de storybarn staat opgesteld.

Uiteraard gebeurt ‘the story telling and making’ niet alleen buiten, maar ook in de Storybarn zelf. Deze ruimte is een uitnodiging om in verhalen te duiken: via boeken die voorgelezen worden, maar ook via de vele hoeken waar kinderen zich verkleden, kunnen knutselen, tekenen... rond het verhaal.

De ruimte dwingt je als het ware om al je zorgen, al het zakelijke, alle beslommeringen even buiten te laten en mee te drijven op de verhalen. Is het een idee om op de hogeschool een soortgelijke ruimte in te richten, uitgebaat door de studenten zelf? Een beetje zoals de LO-studenten van campus Parnas die een fitnessruimte runnen als onderdeel van hun praktijk. (Silvie)

Een schoolactiviteit duurt dus echt wel een halve dag: twee uur op ontdekkingstocht in het park en twee uur op ontdekkingstocht in de Storybarn zelf.

Dat is ook wat wij doen: binnenkomen en snuisteren in boekjes en hoekjes zoals The Swamp, een strandcabine, een tent, een boekentunnel...Dit alles onder een hemel van verhaalattributen: hoeden, gebreide figuurtjes, netten, gekleurde doeken... Heel mooi allemaal, maar niet toevallig gekozen en al zeker niet enkel decoratief. De doeken bijvoorbeeld hangen laag omdat ze de kinderen (en in het weekend ook hun ouders) helpen om tot rust te komen; de hangende hoeden nodigen zowel volwassenen als wat grotere kinderen uit om erin en eronder te gaan staan... Al dit geëxperimenteer breekt het ijs en creëert een ontspannen, huiselijke sfeer. Een sfeer ideaal voor het vertellen en beluisteren van een verhaal.

Link met leerplandoelen (national curriculum targets)⁵

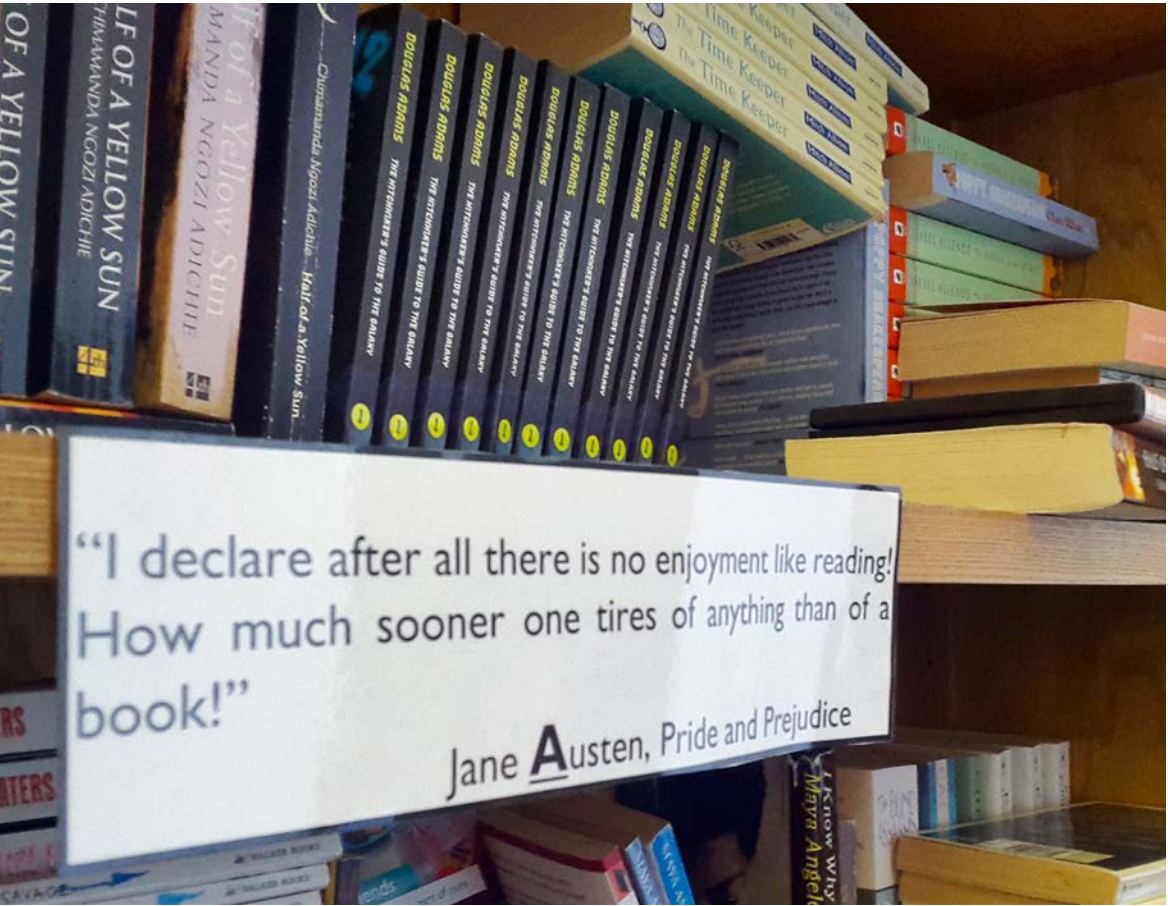
De Storyhuntersessies met scholen zijn afgestemd op de (ontwikkelings)doelen kleuter- en lager onderwijs. Het gaat meer bepaald om volgende doelen.

De kleuters (‘foundation 1 and 2’)

- worden aangemoedigd om te spelen en te exploreren via open ervaringsactiviteiten
- zijn betrokken, geconcentreerd en verkennen eigen ideeën (omtrent lezen, inhouden...)
- ontwikkelen gesproken taalvaardigheden en worden gestimuleerd op het vlak van ontlukende geletterdheid (lees- en schrijfvaardigheden).

De lagere schoolkinderen (‘key stage 1 and 2’)

- verhogen hun receptieve en productieve woordenschat
- kunnen voorspellend naar een verhaal luisteren
- leren over belangrijke historische gebeurtenissen, personen en plaatsen uit hun onmiddellijke omgeving
- ontwikkelen hun historisch bewustzijn wanneer ze over een historische periode en het voorbijgaan van de tijd vertellen
- leren over hoe we iets te weten kunnen komen over het verleden en erover te rapporteren
- gebruiken eenvoudige kompas- en andere richtingaanduiders, alsook het ermee gepaard gaande taalgebruik
- zijn betrokken, geconcentreerd en verkennen eigen ideeën (omtrent lezen, inhouden...)
- ontwikkelen hun woordenschat en begrijpend luister- en leesvaardigheid
- gebruiken gesproken taal om te speculeren, hypothesen op te stellen, (verhalen) te verbeelden en ideeën te verkennen en zo tot een beter begrip (van verhalen) te komen
- gebruiken hun stem en taal expressief en creatief
- kunnen aandachtig en geconcentreerd luisteren en ontwikkelen hun auditief geheugen
- luisteren naar verhalen en kunnen de link leggen tussen het verhaal en hun eigen ervaringen.



Van iets in de rand naar een centrale plek in de werking van The Reader

Bij de start van de Storybarn in 2016 had TRO wellicht niet kunnen vermoeden hoe belangrijk The Barn zou worden voor hun kernactiviteit met jongeren. Niet alleen bereiken ze hiermee zeer veel families, leerkrachten en kinderen, The Barn speelt ook een rol in hun andere projecten met jonge kinderen, zo bijvoorbeeld ook in het Liverpool Learning Partnership (LLP), een project dat onlangs werd goedgekeurd voor een periode van twee jaar. Zie ‘Liverpool Learning Partnership’

Het is bijzonder om te merken hoe meer dan 10 jaar ervaring met een grote TRO-ploeg gegroeid is naar een dynamisch team dat ook heel wat vrijwilligers en externe professionals aantrekt en aanstuurt. Shared Reading landt op die manier via verschillende partners bij verschillende doelgroepen. De kwaliteitsbewaking houdt de Reader goed in de hand. (Dirk)

⁵ Eigen vertaling - voor Engelse versie, zie <http://thestorybarn.org.uk/schools/nationalcurriculum/>

Samen lezen met families

Liverpool Learning Partnership

Gesprek met Cat Miller

Het project

In het tweejarige LLP-project – gefinancierd door de City Council van Liverpool - worden kinderen 1-op-1 voorgelezen. De rekrutering gebeurt vooral via scholen.

Het betreft hier kinderen die wij in Vlaanderen associëren met de Bijzondere Jeugdzorg. Het gaat zowel om kinderen in de pleegzorg (foster care) als om kinderen die bij familie worden opgevangen (kinship care). Daarnaast is er in het programma ook plaats voor kinderen die in de school in een ‘time-out’ werden geplaatst. De leeftijd van de kinderen die voor het project in aanmerking komen, varieert van 5 tot 15 jaar..

Het LLP-project werkt met halfjaarlijkse cycli: een kind wordt gedurende zes maanden eenmaal per week voorgelezen door telkens dezelfde TRO-vrijwilliger of -medewerker. Zowel de leesbegeleider als het kind kan op elk ogenblik – maar minimaal na een aantal weken - uit het project stappen. Meestal echter zijn de kinderen erg enthousiast. Op het moment van ons bezoek bereikte het project op die manier al een kleine 20 à 25 kwetsbare jongeren en tieners, dus 40 à 50 op jaarbasis.

Zoveel kinderen zo intensief bereiken is enkel mogelijk dankzij de vele TRO-vrijwilligers, in de echte betekenis van het woord. In een spanne van zes maanden werden zo’n 88 vrijwilligers (voor dit en andere projecten) ingeleid in de methodiek van het Samen lezen. Wanneer een persoon zich aanmeldt als TRO-vrijwilliger, kan zij/hij aangeven met welke leeftijd zij/hij het liefst wil werken.

Omdat je in het geval van kwetsbare jongeren en families mogelijk pijnlijke verhalen te horen krijgt, is er voor elk project back-up voorzien. Zo wordt het samen lezen ingeschakeld in een vorm van brede zorg: niet alleen voor het kind, maar ook voor de leesbegeleider.

Binnen het LLP-project zijn er een tiental vrijwilligers actief. Een twaalfal wacht nog op hun opleiding. In het kader van dit programma werken er ook twee vrijwilligers in de scholen zelf; zij begeleiden groepjes van vier tot vijf kinderen.

Na een half jaar start een leesbegeleider of vrijwilliger een nieuw traject, met een nieuw kind op zodat zoveel mogelijk kinderen van het aanbod kunnen genieten. Om kinderen niet volledig ‘los’ te laten, probeert men de kinderen naar leessessies in The Storybarn te leiden zodat het effect zo lang mogelijk voortduurt. Om de drempel te verlagen, hebben deze kinderen recht op twee gratis sessies in The Storybarn en gratis vervoer naar Calderstones Park.

De bedoeling van deze leessessies is dat de kinderen pure ‘quality time’ en onverdeelde aandacht van een volwassene krijgen, iets wat ze heel vaak moeten ontberen in hun dagelijkse leven. De leesbegeleiders zien er zo ‘casual’ mogelijk uit, zodat het kind hen zeker niet associeert met formele hulpverlening of een schoolse context.

Drempels wegwerken lijkt dus wel een rode draad in dit project: financiële drempels, sociale drempels, emotionele drempels en zeker ook leesdrempels. . .

Kinderen uit de foster of kinship care zijn vaak niet gewend om te lezen: het gaat soms traag en moeizaam. Toch is het nooit de bedoeling om aan het technisch lezen te werken: het plezier van het lezen staat altijd voorop. Begeleider en kind zoeken samen naar betekenis en verkennen wat de tekst met je doet (“collaborative meaning making”). Ze vertrekken steeds van de tekst zelf (“Laat ons samen eens kijken...”). De begeleider stelt vooral open en “non intimidating” vragen die peilen naar de emoties en die aansluiten bij de leefwereld het kind (“Hoe zou dit kind zich voelen, denk jij?” of “Denk jij dat de mama nu boos zal zijn?”). De begeleiders vertellen ook wat de tekst met hen doet zodat lezer en begeleider als het ware op een zelfde niveau komen.

Naast dit leesplezier en een (hernieuwde) liefde voor verhalen sorteert het LLP-project nog andere effecten:

- vertrouwensband leren/durven leggen;
- lezen als troost(mogelijkheid);
- je eigen verhaal kunnen/mogen vertellen.

De evaluatie gebeurt formeel, wat verrassend en zeker niet evident is voor de leesbegeleider: het kind vult een vragenlijst in bij de start van de reeks en bij het einde van de reeks.

Toch geen drempel?

Het verdienmodel heeft geen drempel te zijn, vertelt Annie. We hebben sponsors (trusts and charities) die de werking mogelijk maken voor iedereen. Ook op deze plek komen kansengroepen. We hebben daar gerichte fondsen voor.

Momenteel werken we aan een mobiele Storybarn om de boeken letterlijk tot in achteropgestelde wijken te brengen.

“Toen ik hoorde dat Joyce één keer per week samen met mij zou komen lezen, dacht ik: ‘Super!’, want ik ben gek op lezen maar ik lees altijd alleen want er is normaal gezien niemand om met mij te lezen. [...] Het is echt fijn als er iemand naar je huis komt; dan spelen we samen en lezen we samen, en je weet dat je niet uitgesloten zal worden en dat je gewoon een fijne tijd zal hebben. [...] Joyce is echt geweldig. Ze is creatief; ze brengt de verhalen tot leven met haar verbeelding en ze gebruikt verschillende stemmetjes. En ik gebruik ook verschillende stemmetjes. Oh, ik wou dat ik samen met Joyce voor eeuwig en altijd zou mogen lezen! [...] Als je niet leest, mis je heel veel toffe dingen. Veel mensen in mijn klas lezen niet graag. Ik zou zeggen: gebruik je verbeelding, wees nieuwsgierig, gebruik je verstand... [...] Probeer je eigen verhaal op te bouwen, wees zelf een auteur. Ik maak soms mijn eigen boeken en soms schrijf ik in mijn dagboek. [...] Ik wou dat Joyce langer kon blijven dan een uur. We praten over de verhalen en we praten over fijne herinneringen en we lezen dan nog enkele mooie gedichten, en als Joyce weggaat, voel ik mij een beetje anders, weet je wel. Ik voel me zo blij als ik lees met Joyce want dan kan ik alle slechte herinneringen wegdoen en denken aan de goede. [...] (Fragmenten uit de ervaringen van Daisy, 10 jaar)

Off the page: samen lezen met kwetsbare jongeren en gezinnen

Gesprek met Amanda Boston

Dit project maakt het mogelijk om te gaan samen lezen met heel kwetsbare jongeren en jonge moeders. Het project loopt al gedurende drie jaar.

“Off the Page” richt zich tot de bewoners van tehuizen voor daklozen in Birkenhead, een sterk verpauperde wijk in de buurt van de nu vervallen scheepswerven van Liverpool. Thuisloosheid is een groot probleem en treft veel jonge mensen in deze stad. De leesbegeleiders komen er als “readers in residence” samen lezen met de jongeren.

Er zijn ook kamers voor dakloze meisjes met hun kind, al dan niet vergezeld van de vader. Ook met deze moeders – met beide ouders als dat kan – gaan de begeleiders samen lezen. De kinderen krijgen apart een leessessie. Indien mogelijk zijn er ook sessies met ouders en kinderen samen, zodat tegelijk de voorleescompetenties van de ouders verbeterd kunnen worden.

Met de medewerkers van de tehuizen zelf gaan de TRO-begeleiders ook samen lezen, zodat opvoeders, kinderverzorgers aan den lijve de voordelen ervan kunnen ondervinden en ze gemotiveerd worden om zelf een opleiding als leesbegeleider te volgen. De financiering komt van een stichting en wordt mogelijk gemaakt door bemiddeling van een parlamentslid, zelf beheerder van een van de tehuizen.

Enkele tips

- Thuislozen hebben het vaak moeilijk om mensen te vertrouwen. Neem, als het kan, ervaringsdeskundigen mee om het ijs te breken. In dit geval zijn dat ex-bewoonsters die zelf de voordelen van samen lezen ervaren hebben.
- Voorzie voldoende babbeltijd voor en na de leessessies. Ervaringen uitwisselen is enorm empowerend voor jonge ouders.
- Temper je ambities bij de keuze van je teksten: soms is een gedicht van vier lijnen al meer dan genoeg.

Door zowel volwassenen als kinderen aan te moedigen om in hun dagelijkse leven voor hun plezier te lezen heeft dit project een aanzienlijke impact gehad en heeft het ook verandering op lange termijn ondersteund.

Je bent echt chill, weet je, super-ontspannen...

“Het geeft je kalmte. Je neemt dan die kalmte mee in je dagelijkse leven en in de dingen die je weg van school of

je werk doet. Dat heeft mij zeker geholpen om kalmer te worden.” (een deelnemer)

Het ontbreekt Louise aan zelfvertrouwen

Louise⁶, 8 jaar oud, in pleegzorg en iemand die extra zorgen nodig heeft (SEN: identified special educational needs). Het ontbreekt Louise aan zelfvertrouwen en ze heeft er moeite mee om uiting te geven aan haar gedachten en emoties. Voor ze in pleegzorg ging, had ze weinig toegang tot boeken en lezen, buiten school. Louise heeft het ook moeilijk om haar fantasie te verwoorden en om zich uit te leven in spel.

We koppelden Louise aan vrijwilligster Kate, die uiteenlopende boeken uitprobeerde met Louise. Louise was meteen weg ‘The Day The Crayons Quit’ van Drew Daywalt en Oliver Jeffers. Ze bleef ook na haar leessessies met Kate het boek hardop lezen, samen met haar opvoeders en op school. De directeur van Louises school nodigde Louise uit om haar boek voor te lezen tijdens een schoolvergadering. Dit gaf haar zelfvertrouwen een enorme boost; Louise had het vroeger moeilijk met spreken in publiek. We konden haar het vervolgboek geven voor Kerstmis, ‘The Day The Crayons Came Home’. Louise verkleedde zich zelfs als een kleurpotlood voor Wereldboekendag en toen ze de school binnenstapte, vertelde ze aan iedereen hoe blij ze was dat ze zich kon verkleden en hoe leuk het was dat mensen haar complimentjes gaven voor haar kostuum.

Louises opvoeder vertelde Kate dat zij het leuk vond om te praten over de idee van krimpen en hoe dat

zou zijn. Kate bracht bij haar volgende sessie voor haar de ‘Shrinking Violet’-boeken mee van Lou Kuenzler. Louise genoot van de passage waarin Violet in haar vaders drankje viel en in de vuilnisbak belandde voor ze opnieuw naar haar gewone lengte groeide. Louise vertelde wat zij in die situatie zou doen en wat er nog met haar zou kunnen gebeuren mocht zij in haar eigen huis beginnen krimpen. Het was de eerste keer dat Louise zo vrij associeerde tussen een personage en haar eigen fantasie en het viel op dat ze haar eigen fantasierijke beelden kon verwoorden nadat ze dit verhaal had gelezen, iets was ze tevoren nooit had gedaan.

Louise is nu heel trots en blij dat ze boeken bezit, krijgt en leest. Ze heeft haar eigen boekenplank in haar pleeghuis en ze beschouwt boeken als iets heel belangrijks voor haar. Ze speelt ook graag klasje met haar boeken, waarbij zij de juf is en de boeken de leerlingen. Ze is dol op haar wekelijkse sessie met Kate en ze zit haar stevast vol ongeduld op te wachten bij het raam.

Louise is onlangs van school veranderd. Haar nieuwe leraren waren onder de indruk van Louises leesplezier thuis, wat haar zelfvertrouwen en haar prestaties ten goede komt, zelfs in die mate dat ze al gauw een trofee heeft gekregen omdat ze zich zo snel heeft geïntegreerd in haar nieuwe school. (een deelnemer)

⁶ De namen zijn fictief.

STORIES for you and yours⁷

Gesprek met
Amanda Boston

“Kinderen die regelmatig worden voorgelezen in hun voorschoolse jaren zijn taalvaardiger, starten hun schoolloopbaan met een grotere woordenschat en worden betere lezers op school.” Bus et al., 1995, Mol et al. 2008

Meer en meer studies tonen het belang aan van ouders die voorlezen voor hun kinderen. Verhalen delen en dit van jongs af aan, helpt niet alleen om de basis van taal en communicatievaardigheden te leggen, het helpt op een plezierige en ontspannende manier om een band op te bouwen, om vertrouwen te geven en te krijgen, om identiteit een plaats te geven, om verbeelding te stimuleren en te verkennen.

“Stories for You and Yours” is een ontspannen en plezierig programma voor ouders om te leren hoe ze grote verhalen kunnen delen met hun (grote) ‘kleine’ schatten. Het is gebaseerd op onderzoek over de effecten van (samen) lezen.

In drie sessies reikt deze interactieve opleiding de opvoeders (waaronder veel alleenstaande moeders) tips en ideeën aan om op een kwaliteitsvolle manier over boeken in interactie te gaan met hun kind(eren). Voorlezen stimuleert bovendien de kind-ouderband, iets wat in deze gezinnen soms moeilijker ligt.

De opleiding stimuleert ouders om wegen te zoeken om hun kind met en via (interactie over) verhalen uit te dagen en aan verhalen te binden. Via de opleiding wil het project ook het zelfvertrouwen en het leesplezier van ouders vergroten zodat ze gemotiveerd zijn om zelf sterke verhalen te gaan lezen met hun kleine kinderen. Een traject bestaat uit drie workshops van telkens ongeveer drie uur. Bij de 2de en 3de sessie komen de kinderen er tijdens het laatste uurtje bij zitten.

1. Focus op de waarde en het effect van Samen Lezen

In de eerste bijeenkomst wordt er samen gelezen met enkel de ouders. Zo kunnen zij ten volle ervaren hoe ontspannend en motiverend samen lezen is/kan zijn. Bij de ouders ontstaat op die manier inderdaad vaak

een positief gevoel naar lezen, naar verhalen en boeken en naar “Ja, dit wil ik ook voor mijn kinderen”. Niemand wordt gedwongen om hardop te lezen, maar wel uitgenodigd om te genieten en te voelen wat de eigen connectie (nog) is met lezen. Een ervaring die het gesprek en de reflectie opent over wat hun eigen relatie met boeken is en waarin ze beginnen na te denken over waarom en hoe samen lezen iets waardevols kan betekenen in het eigen gezin.

2. Focus op kwaliteitsvolle interactie rond boeken

In de tweede sessie verkent de leesbegeleider de technieken om verhalen tot leven te brengen om zo lezen voor en met (de eigen) kinderen fijn en boeiend te maken. De groep deelt ervaringen en ideeën met elkaar enervaart concrete voorbeelden om taal en communicatie te prikkelen en te ondersteunen. Gaandeweg ontdekken de deelnemers dat je bij een boekje niet alleen benoem- en kennisvragen kan stellen, maar dat je ook naar gevoelens bij een prent, een situatie... kan vragen.

3. Focus op stem(gebruik) en klankrijkdom

In de laatste sessie wordt er volop met bakerrijmpjes en gedichten gewerkt. Een nonsensrijmpje breekt hierbij onmiddellijk het ijs én laat de ouders inzien dat een nonsensicaal gedicht je blij kan maken, enkel en alleen door de klankeexpressie ervan. De ouders leren verder nog om zelf leuke boekjes uit te kiezen om zo alles wat ze doorheen de sessies leerden, te integreren in hun familieleven.

De ouders krijgen naast een handleiding onmiddellijk ook drie kinderboeken mee om thuis meteen aan de slag te kunnen gaan.

De sessies vinden in principe plaats in een school in verarmde buurten, maar er zijn er ook al aangeboden in buurtcentra. De opleiding is speciaal uitgewerkt voor begeleiders en opvoeders van kinderen van voorschoolse leeftijd.

Deelnemers zijn:

- ouders en zorgverleners, zeker wanneer ze minder vertrouwd zijn met het Engels;
- kinderverzorgsters;
- vrijwilligers van kind en gezin;
- gezinsondersteuners.

Tips

- Houd het luchtig. Deze ouders beschouwen lezen met hun kinderen vaak als een extra “klus” of zelfs als een strijd... Ze moeten vooral zelf voelen hoe fijn samen lezen is.
- Schakel broers en zussen in: vaak zijn zij het die thuis samen lezen met de kleintjes.
- “Je hoeft een boek niet tot het einde te lezen”, is een tip die veel ouders vertrouwen geeft, want vaak lukt dat inderdaad niet en voelen ze dit als een falen aan.
- Kies nonsensicale liedjes en rijmpjes: literatuur is vaak grappig en speels, en niet zo ernstig als veel ouders denken.
- Beklemtoon dat “fouten maken voor”: veel ouders willen dat hun kind vooral correct leest, in plaats van graag...
- Kies ook boeken zonder tekst: dat stimuleert jonge kinderen en is ook handig voor laaggeletterde ouders.
- Laat de ouders hun eigen favoriete liedje of rijmpje uit hun kindertijd brengen: dat laat ze lachen en tegelijk stimuleert het verbinding en herkenning.
- Train ook het team: idealiter kan je stafleden en andere medewerkers sessies van samen lezen aanbieden.

Uitdagingen

- Volhouden... zelfs een reeks van slechts drie sessies op drie weken na elkaar is voor veel ouders een grote inspanning.
- De doelgroep bereiken: ook in verarmde buurten lopen soms kinderen van middenklassegezinnen school. Zij voelen zich doorgaans meteen aangesproken... terwijl je net dat andere gezin wou bereiken.
- Tijd uittrekken en begroten, dus óók de tijd die je nodig hebt voor rekruterings vooraf en voor eventuele training van het team.
- Nieuwe media gebruiken: filmpjes maken en delen via sociale media (de ouders doen dat zelf de hele tijd) zonder de privacy te schenden; nadenken over app’jes en andere tools die de sessies ondersteunen en toegankelijker maken.

⁷ Meer weten: <http://www.thereader.org.uk/getinvolved/courses/stories-for-you-and-yours/>

Onderwijs

Basisschool

Zie Reading Revolutionaries & Storybarn, publieke werking.



Secundair onderwijs

Gesprek met Charlotte Weber

Sinds enkele jaren probeert TRO jonge lezers te bereiken, niet in het minst omwille van de vele negatieve berichten over het dalend leesplezier van 12-jarigen. In een ondertussen afgesloten project met een ‘academy school’ vatte TRO het idee op om een leesbegeleider te koppelen aan een school: ‘a reader in residence’. Dat concept probeerden ze niet alleen uit in secundaire scholen, maar ook in de lerarenopleiding van Hope University (zie ‘Lerarenopleiding’).

De reader in residence las tijdens de schooluren, eenmaal per week en dit gedurende twaalf opeenvolgende weken. In de loop van één dag waren er op die manier vijf leesgroepen van telkens zes leerlingen uit de eerste graad (12-jarigen). De keuze om in de eerste graad te werken was niet toevallig: op die manier hoopte men de overstap van een kleinschalige, plaatselijke school naar een grote middelbare school kleiner te maken.

De leesgroepen werden samengesteld door de leerkrachten – kinderen beslisten dus niet zelf of ze aan het project wilden deelnemen. Redenen om een kind aan te dragen voor een wekelijkse leesgroep (van maximaal 6 jongeren per groep) konden divers zijn: lage leesmotivatie, beperkte leesvaardigheid, nood aan individuele aandacht, nood aan rust...

Deze manier van werken lijkt in te druisen tegen hoe TRO aanvankelijk over leesgroepen dacht: deelnemen moet een vrijwillige keuze zijn. De notie van ‘ik moet hieraan deelnemen’ werd door de TRO-begeleider dan ook zoveel mogelijk omzeild door in haar woordkeuze steeds voor positieve verwoordingen te gaan: “zie het als een moment om eens niet te moeten studeren; het is geen straf, integendeel, het is een kans om eens iets buiten het klassieke onderwijs te doen...”

Toch... veel kinderen ervoeren deze leesgroepen aanvankelijk wel degelijk als iets wat ‘moest’ en zeker niet als een opportuniteit. En dat illustreert alweer de kracht van de samen lezen-methodiek. Uit de evaluatie van het project bleek immers hoe snel deze leerlingen hun ideeën over lezen en de interactie over boeken ten goede veranderden. Hun focus of concentratie groeide doorheen de weken, evenals hun bereidheid om actief deel te nemen. De sfeer van vertrouwen en gemoedelijkheid speelde hierbij een belangrijke rol.

Uit de evaluatie⁸ bleek bovendien dat leerlingen ook leerden opschieten met leerlingen met wie ze uit zichzelf nooit contact zouden leggen. Hun sociale vaardigheid werd dus zeker aangescherpt, naast leesplezier, interactie- en luistervaardigheid... Soms werden de effecten heel tastbaar.

Eén leerling, met ADHD, gaf zelf aan dat hij blij was dat hij nu een manier gevonden had om tot rust te komen. Dit door een gedicht dat hem bijzonder geraakt had. Hij greep er keer op keer naar terug wanneer iets hem te veel werd of vooraleer hij aan een schooltaak moest beginnen. Het gedicht creëerde rust én concentratie.

Of die keer dat leerlingen die elkaar buiten de leesgroep pestten, dankzij de teksten en de interactie erover, elkaar leerden respecteren. (Charlotte)

Naast kwaliteitsvolle literatuur en een sterke (goed opgeleide) leesbegeleider vraagt een dergelijk project ook om voortdurend overleg tussen leesbegeleider – directie – leerkracht. De kinderen volgen immers een deel van het reguliere lesgebeuren niet. Praktisch heeft zo’n project ook heel wat aarde in de voeten: best zoek je naar een zekere afwisseling in de lessen die de kinderen door het samen lezen moeten missen, maar dit betekent ook automatisch méér leerkrachten met wie overlegd moet worden.

Reading Revolutionaries

gesprek met Nathalie Hughes Crean

Het ‘Leesrevolutionairen’ programma van The Reader leidt oudere leerlingen op en stelt hen in staat om leesmentor in basis- en middelbare scholen te worden. Tijdens 2015-16 hebben 326 leerlingen van 33 verschillende scholen deelgenomen.

Het project ontwikkelt leiderschap en interpersoonlijke vaardigheden bij de mentoren en zelfvertrouwen en zelfwaardigheid bij de leerlingen die ze helpen. Parallel hieraan verzekert een gepaste opleiding voor leerkrachten dat deze praktijken op lange termijn in de schoolomgeving goed verankerd raken.

“‘Leesrevolutionairen’ heeft een belangrijke en dynamische bijdrage geleverd waardoor kinderen elkaar kunnen helpen om leesleiders in hun eigen gemeenschap te worden.”

Jill Wright, Onderdirectrice, Whitefields basisschool

In het project Reading Revolutionaries worden leerling-leesbegeleiders (‘revolutionairen’) getraind zodat zij kunnen voorlezen aan andere, jongere leerlingen (‘buddies’). In de lagere school werken ze met een leeftijdsverschil van twee jaar (7-jarigen lezen voor aan 5-jarigen); in de secundaire school met een leeftijdsverschil van drie jaar (15-jarigen lezen voor aan 12-jarigen).

De bedoeling is dat de verantwoordelijke van de school de training meevolgt, zodat hij of zij het project in de daaropvolgende jaren zelfstandig kan verderzetten.

Om een dergelijk leesproject kansen op slagen te geven is het volgende nodig:

- zelfzekere lezers die plezier hebben in het lezen van boeken en die dat plezier willen doorgeven;
- betrokken leerkrachten die bereid zijn te overleggen;
- samenwerking over de leerjaren heen. Voor de jongere lezers zoeken de leerkrachten vooral naar niet-graag lezers, kinderen uit een leesarm thuismilieu of kinderen die om de een of andere reden nood hebben aan wat individuele, extra aandacht.

Doel van dit leesproject is een leesrevolutie teweegbrengen bij jongere kinderen met de nadruk op leesplezier.

De training van de revolutionairen bestaat uit:

- Een training van één dag (met de TRO-medewerker). Tijdens deze workshop ontdekken de kinderen de techniek vanuit het model van samen lezen. Bij trainingen voor de basisschool staan prentenboeken centraal; bij leerlingen van het secundair onderwijs

- werken ze met kortverhalen of fragmenten uit jeugdboeken en met poëzie. Kinderen bekijken video's zodat ze concreet merken wat tijdens een samen-lezensessie werkt en wat niet. Deze video's zijn ook een vorm van kwaliteitscontrole en follow-up bij de vervolfbezoeken.
- Twee vervolfbezoeken door de TRO-begeleider met ongeveer één maand ertussen. Gedurende deze bezoeken werkt men met groepen van 12 kinderen om opgedoken problemen weg te werken. Per training worden er vooraf drie kinderen uitgekozen om te worden gefilmd tijdens een leessessie. Die opnames worden dan tijdens de vervolfbezoeken bekeken en besproken. De TRO-medewerker, in dit geval Nathalie, staat model voor een aanpak die de leerkracht uitvoert met de rest van de 12. Bij het tweede vervolfbezoek ligt de nadruk op veranderingen en ontwikkelingen in het voorleesgedrag. Dezelfde drie leerlingen worden in de tussentijd nogmaals 5 à 10 minuten gefilmd.

De leesrevolutionairen lezen wekelijks ongeveer 20 minuten voor aan het hen toegewezen kind. Het gaat dus steeds om één-op-één-lezen. De leerkrachten zelf vormen de duo's. De leesrevolutionairen krijgen de tijd om de leessessies op school voor te bereiden. Bij wijze van 'beloning' vraagt TRO de betrokken leerkrachten om op regelmatige basis met hun revolutionairen te lezen. Op die manier zijn ze allemaal ook nog eens 'lezer-deelnemer'.

Sterktes en begeleiding

- De kinderen die revolutionaries zijn, krijgen een controlelijst waarmee ze niet alleen hun leessessie doelgericht kunnen voorbereiden, maar waarop ze tijdens de leessessies ook kunnen terugvallen. Kleine symbolen, korte vraagjes helpen hen hierbij.
- Zowel de revolutionaries als de buddies vullen bevragingen in bij het begin en aan het einde van het project.
- Leerkrachten krijgen hun eigen pretraining en een 'proeverij' door Nathalie. Ze observeren de training van de revolutionaries en trainen vervolgens zelf een volgende groep leerlingen. Nathalie start over de deelnemende scholen ook een netwerk voor de leerkrachten op zodat ze niet alleen samen kunnen lezen, maar elkaar ook kunnen ondersteunen. De TRO-begeleiding loopt immers maar één jaar.
- Zowel leerlingen als leerkrachten krijgen na afloop van het project een certificaat/diploma en zijn daar heel erg trots op.

Dit project heeft twee jaar gratis gelopen met groot succes. Scholen kunnen nog steeds intekenen maar dienen er nu 1500 pond per jaar voor te betalen. Hiervoor krijgen ze niet alleen de opleiding en begeleiding, maar ook een set bruikbare boeken. In de lagere school zijn dit prentenboeken en verhalenbundels (bv. Verhalen van de voorstad (S. Tan), de verhalen van Horowitz, Ten sorry tales (M. Jackson) en Funniest stories (P. Jennings); in de secundaire scholen is dit de TRO-uitgave Reading a little aloud en enkele losse teksten zoals The bet (Checkov), Neither hide nor hair (M. Jackson), Cosmic (D. Almond) en Wood Grouse on a high Promontory overlooking Canada (D. Guterson).

Er zijn plannen voor academisch onderzoek naar de opbrengsten van dit project en voor een accreditatie.

Mogelijkheid om op te zetten met studenten, naast of ter vervanging van huiswerkbegeleiding aan huis?

Op deze manier is er geen kwaliteitscontrole van de samen lezen-sessies, maar daar zijn ze zich terdege van bewust. De fondsen om studenten intensief te begeleiden zijn er echter niet (en zijn misschien ook niet aangewezen).

TRO voert wel een steeksgewijze controle van de kwaliteit uit: 10% van de eerstejaars-studenten reflecteert met de TRO-begeleider over hoe de leessessie verlopen. Centraal tijdens deze reflectie staat het zelfvertrouwen en de kundigheid in het begeleiden van een klein leesgroepje. De aandachtspunten die uit die begeleide reflectie komen, worden door Michelle teruggekoppeld naar de grote groep studenten.

Clare, de TRO-medewerker, plaatste hier onmiddellijk wel een kanttekening bij: volgens haar is de 1-op-1-opvolging noodzakelijk indien je over de kwaliteit van de samen lezen-sessie wil waken. Het budget dat Hope University voor deze samenwerking uittrekt, laat dit evenwel niet toe. (Silvie)

Lerarenopleiding

Wat vooraf ging

De samenwerking tussen Hope University Liverpool, department of Teacher Education en TRO begon in de vorm van een reader in residence. Na een proefjaar werd deze vorm van samenwerking noodgedwongen stopgezet: de studenten bleken op een te onregelmatige basis naar de leesgroep te komen. Van tijd tot tijd zijn ze immers buitenshuis voor stageactiviteiten. Bovendien bleek het enthousiasme voor 'lezen' niet echt groter te worden, wat bij een samen lezen-sessie meestal wél het

geval is. Studenten gaven aan dat ze best bereid waren extra tijd uit te trekken voor activiteiten die rechtstreeks bijdroegen aan hun professionele competentie, maar niet voor activiteiten die hun sociale en persoonlijke leven verrijken. Daarover wilden ze zelf beslissen. Verplichte leesgroepen in het programma werkten dus niet. De liefde voor literatuur moet dan ook volgens Clare en Michelle gekoppeld worden aan hun professionele opleiding, nl. een goede leerkracht worden.

Impact door integratie in lespraktijk⁹

Michelle Pearson, stagecoördinator (head van Primary ITE) en fervent literatuurliefhebber, wou de samenwerking evenwel niet stopzetten en zocht naar een manier om samen lezen meer met de opleiding te verweven. Samen lezen vindt ze om twee redenen belangrijk voor alle aspirant-leerkrachten.

Ze is er ten eerste van overtuigd dat de academische taalvaardigheid van studenten opgekrakt kan worden wanneer ze meer lezen voor hun plezier en samen discussiëren over teksten. Dit laatste heeft ongetwijfeld een positief effect op de vaardigheid om teksten kritisch te lezen, om langer stil te staan bij wat er staat.

Daarnaast mag je van een toekomstige leerkracht verwachten dat hij leerlingen goed kan begeleiden in hún lectuur, zowel bij het lezen van zakelijke als literaire

teksten. Aspirant-leerkrachten die niet van lezen houden, geen leesplezier kennen, kunnen dat ongetwijfeld moeilijk aanwakkeren bij hun leerlingen.

Naast dit literaire spoor is er het spoor van de academische taalvaardigheid. Deze worden vraaggestuurd ingericht in reading mentor sessions en dit in nauwe samenwerking met de bibliotheekmedewerkers. Studenten kunnen dus op gezette tijden bij hen terecht voor hulp bij samenvatten, kritisch lezen... Dit heeft – zo vertellen de studentenbevragingen – echt effect gehad.

Undergraduate training programme

Hier ligt samen lezen, aandacht voor leesplezier moeilijker, want de studenten

Contactpersoon Hope University:
Michelle Pearson

TRO-medewerker:
Clare Ellis

Deze vaststelling deed bij mij vragen rijzen over de leerlabo's in 2.BaSO, campus Brussel Odisee. Daar leest een grote groep studenten samen, naast een optie beeld en muziek. Ook wij wilden vooral op persoonlijk-cultureel vlak iets bij de studenten teweeg brengen. Moeten we dit dan herzien en op middellange termijn nadenken over de integratie van de methodiek van het samen lezen in de lerarenopleiding tout court of bijvoorbeeld enkel voor de studenten met de optie talen? (Silvie)

kieszen één of twee vakken waarin ze zich willen verdiepen. Een undergraduate degree leidt niet automatisch tot een job in het onderwijs.

Eerste opleidingsfase

Het voorbije jaar kregen de studenten in grotere groepen allereerst een lezing over de voordelen, het nut en de effecten van literair lezen naast een dagtraining in de methodiek van het samen lezen. De undergraduate-studenten kregen daarnaast tweemaal een halve dag een samen lezen-opleiding. Nadien moet elke student in de stagecontext een leesgroep begeleiden en dit 1x/week, gedurende 7 weken. Als oefening voor academisch schrijven krijgen ze de opdracht schriftelijk te reflecteren op deze ervaring.

⁹ Deze correlatie blijkt ook uit het PISA-onderzoek van 2009: wanneer leerlingen (15-jarigen in dit geval) aangaven gemiddeld een halfuur of langer voor hun plezier te lezen (maar niet meer dan 2u), dan lagen de scores voor zakelijk lezen ook significant hoger. Meer daarover op <http://www.pisa.ugent.be/nl/resultaten/vlaamse-publicaties/2009>.

Tweede opleidingsjaar

In hun tweede opleidingsjaar gaan alle studenten naar de Storybarn, in een focusweek rond het onderwijzen van Engels en literatuur. Eén dag van die focusweek wordt als een ‘story telling festival’ opgevat, met workshops van internationale professionele vertellers en dichters. Naast die focusweek rond literatuur en het vak Engels zijn er nog twee andere focusweken, gegroepeerd rond de andere vakken.

Derde opleidingsjaar

In het derde jaar is er opnieuw een focusweek, maar deze keer rond schrijven. Steeds wordt echter de link met literatuur gelegd, zo schrijven studenten bijvoorbeeld een stukje ‘fantasy’ na de analyse van een fragment.

In het derde jaar wordt er ook nauw samengewerkt met UK Literacy foundation. Zo willen ze de studenten weg leiden van de boeken die op Amazon te vinden zijn. I.s.m. UKL (<https://worldliteracyfoundation.org/>) stemmen de studenten het ‘beste fictieboek’ (jeugd literatuur).

Vierde opleidingsfase

In hun laatste jaar geven de studenten een presentatie over hoe ze in hun stages met literatuuronderwijs zijn omgegaan. Op die manier is er ook een duidelijke link met de academische taalvaardigheid.

Post-graduate training programme

De post-graduateopleiding is een éénjarige opleiding om leerkracht te worden, nadat je al een undergraduate degree in een vak behaald hebt, zoals wiskunde bijvoorbeeld. Hier ligt het al veel moeilijker om van lezen en leesplezier een centraal aandachtspunt te maken.

Ook deze studenten krijgen lezingen en moeten in hun eerste jaar een leesgroepje begeleiden. Hiervoor maakte Michelle afspraken met zes stagescholen. Elke student begeleidt minimaal één leesgroep. Daarnaast moeten zij nog een aantal ‘reading challenge activities’ opnemen uit een lijst.

De ‘return’ voor de stagescholen bestaat in het mogen volgen van de focusweken van de basisopleiding.

Hope Universiteit

“Dat verhaal lezen en bespreken in de groep gaf me een veilig gevoel. Ik zou zeker jonge mensen aanmoedigen om het ook te lezen - het is echt.”

Poppy* was een stil, verlegen maar aandachtig lid van onze Samen Lezen groep voor PGCE studenten op de Hope Universiteit in Liverpool. Ze woonde iedere sessie bij en toonde altijd interesse, maar ze nam geen deel aan onze discussies en ze las nooit hardop. Maar na de kerstvakantie gebeurde iets toen de groep met de roman ‘Een monster in het huis’ geschreven door Patrick Ness begon.

Na een aantal weken lezen, gedurende dewelke Poppy steeds meer betrokken raakte bij het boek en onze bespreking ervan, deelde ze met de rest van de groep haar band met het hoofdpersonage van het verhaal, Connor, wiens moeder terminaal ziek met kanker is. Ze zei:

“Toen mijn ma ziek was, voelde ik me precies zoals hij - ik wist niet wat de mensen van mij wilden horen en ik kon tegen niemand uitdrukken wat er allemaal in mij gaande was.”

Na de allerlaatste sessie van onze Samen Lezen groep op het einde van het jaar, bij het einde van de roman, kwam Poppy naar me toe en zei:

“Ik wilde naar de groep blijven komen om te weten wat Connor doet, hoe hij op het einde alles goed maakt en ook om hem een beetje aan te moedigen. Dat verhaal lezen en bespreken in de groep gaf me een veilig gevoel. Ik zou zeker jonge mensen aanmoedigen om het ook te lezen - het is echt.”

Ik ontmoette Gail* voor het eerst toen we onze Samen Lezen groepen voor PGCE studenten op de Hope Universiteit in Liverpool opstartten. Ze zei tegen mij dat ze geen fervente lezer was. Ze deed het niet graag en zag er het nut niet van in. In de loop der weken, echter, zag ik dat Gail steeds meer en meer geïnteresseerd raakte en meer en meer betrokken werd bij het verhaal dat we lazen. Het was ‘De jas die niet vergeten was’ door Frank Cottrell Boyce. Tijdens de laatste leessessie voor de kerstvakantie zei ze tegen mij:

“Deze leesgroep bijwonen heeft me laten herinneren dat ik echt graag lees en ook hoe leuk het is om een verhaal te vinden waarin je volledig kan opgaan. Daarom heb ik voor Kerstmis een Kindle als cadeau gevraagd, zodat ik dit boek samen met mijn kleine nicht kan lezen!”

* namen zijn fictief

Onze eigen context: Het Lezerscollectief



Wat en wie?

Het LEZERSCOLLECTIEF¹⁰ werd op 2 april 2014 opgericht. Het is een coöperatieve vennootschap met sociaal oogmerk, erkend door de Nationale Raad van Coöperaties. Het Lezerscollectief is een netwerk van

leesbegeleiders geïnspireerd door en opgeleid in de Samen Lezen-methodiek. We werken nauw samen met The Reader Organisation (UK) van Dr. Jane Davis en zijn ook verbonden in een internationaal netwerk.

Het LEZERSCOLLECTIEF gaat, vanuit zijn participatieve structuur samenwerkingsverbanden aan. Sinds 2017 werkt zij in partnership met Cera aan het onderwijsproject Samen Lezen Troef.

¹⁰ zie ook www.lezerscollectief.be

Twee verhalen

Het is donderdagmiddag 12 januari in een klaslokaal van de Heilige Familie Basisschool in Berchem.

Zorgjuf Marina Waterschoot maakt alles klaar om een groepje van zes uit het vijfde leerjaar - toevallig enkel jongens van allerlei pluimage - te ontvangen. Een rood tafelkleed, thee en koekjes maken meteen de huiselijke sfeer. Juf Marina zet voor de middagpauze even haar didactische ‘zorgjuf-bril’ af. Ze zit nu in haar rol van leesbegeleider. De leerlingen komen voor hun (lees)plezier. Dit uurtje verhalengeluk, dosis tweemaal per week, is ‘Samen Lezen’: een concept van het Lezerscollectief dat even goed blijkt te werken bij kinderen als volwassenen.

We zijn plots niet meer in een schoolse setting, het is hier niet voor punten of ‘van moeten’. De leerlingen komen vanmiddag de klasruimte binnen in de wondere wereld van verhalen. Met humor, verdriet, boosheid of verbazing, open en vrijblijvende vragen, is er plaats voor ieders hoogstpersoonlijke interpretatie en beleving, zonder oordeel of opdringen van één waarheid. Het samen luisteren doet je die grote verhalen trager en intenser beleven in een huiselijke context: dat is Samen Lezen in een notendop.

Het is kwart over twaalf. Eén voor één zwaaien de leerlingen de klas binnen. Eerst komen de brooddozen en theemokken op tafel. Er is tijd voor de verhalen uit de kerstvakantie en tienjarigenhumor, maar niet te veel want de boterhammen moeten dringend op. “Nog vijf minuten,” maant juf

Marina, “om half één stipt begin ik voor te lezen. Het is een lange tekst vandaag.”

Marina vertelde mij dat ze een hoofdstuk zal voorlezen uit “De Gebroeders Leeuwenhart” van Astrid Lindgren, maar de kinderen weten nog niet wat ze vandaag mogen proeven. Juf Marina deelt kopietjes uit, zorgt voor rust en stilte in de groep en begint eraan. Geen poeha, gewoon lekker genieten van de klanken en beelden in je hoofd. Ze leest op een geduldig en rustig tempo, heeft voor haarzelf enkele opvallende woorden of passages aangestreept.

Gedicht

Van de samenlezers wordt enkel gevraagd dat ze meeluisteren of meevolgen met de tekst, en dat ze met respect luisteren naar elkaar. Eén jongen zegt tijdens de hele sessie bijna niets (zoals wel vaker), maar hij is wel duidelijk op zijn manier aanwezig - en wijst zijn buur een passage in de tekst aan als die ‘t even kwijt is. Het thema van deze sessie is nochtans niet licht te noemen. Het hoofdpersonage, jongetje Karel (of Kruimel) hoort dat hij binnenkort doodgaat en heeft enkel zijn heldhaftige lievelingsbroer Jonathan Leeuwenhart om zijn verdriet en angsten te delen.

Als samenlezer Jonas in de groep gooit dat zijn broertje ‘s nachts al eens heel ongerust is en denkt dat hij letterlijk ‘doodgaat’ van de stress, zien we hoe breed hun associaties reiken door gewoon het luisteren naar een tekst. Ziekte, doodgaan, geheimen hebben, bang zijn ... Allemaal emoties die deze leerlingen op hun manier bezig houden. Marina verwijst ook heel laagdrempelig en ‘doodgewoon’ naar een vrij recent overlijden van een kind uit hun basisschool,

en laat de jongens in de kring die het kind goed kenden, vrijuit vertellen.

Afsluiten doet Marina met een gedicht over hetzelfde thema als de voorgelezen tekst. Het wordt het prachtige “Altijd overal” van de Nederlandse Bette Westera. De kinderen maken zo kennis met poëzie op een speelse manier, bekijken het onderwerp eens met andere ogen en vinden bijna altijd de link met de andere tekst.

Op verhaal komen

De jongens stuiven weer even snel buiten als ze binnengekomen zijn. “Dag juf!” Er wordt nog snel een boek uitgewisseld. Het is één uur ‘s middags en ze hebben nog een halfuurtje buitenspeeltijd.

Marina: “Ik laat hen graag ‘op verhaal komen’. Leesbeleving en leesplezier, daar doe ik het voor. Ik krijg gemengde groepen: sommige kinderen lezen zelf al veel, andere bijna nooit. Zo ontdek ik soms een kind dat zich ontpopt tot een geweldige filosoof, terwijl je dat in de klas nooit zou denken. Door een beurtrol over het schooljaar en kleine groepen kan ieder die wil, in de samenleesgroep komen. Kinderen vinden de leesmomenten gezellig en houden van het samen lezen.”

“Ik doe dit nu anderhalf jaar op school en vind het zelf ook verrijkend. Het is wel een tijdsinvestering, tweemaal per week samenlezen. Ik bereid het lezen thuis nog grondig voor en gebruik mijn vrije lunchpauze voor dit initiatief. Ik doe in de ochtend, als de kinderen toekomen, een voorbereiding zodat ik deze middag vrij heb om samen te lezen.”

“Ik ben vaak aangenaam verrast door hun opmerkingen, hun kijk op dingen. Het is zo fijn om te zien dat de kinderen die al langer komen, zo vertrouwd zijn met SamenLezen en er erg van genieten.”

“ Samen Lezen werkt leesbevorderend, maar deelnemers ontplooien daarnaast ook hun sociale vaardigheden.”

Juf Caroline Verbruggen is bijna vier jaar met pensioen, maar de leesmicrobe zit nog altijd in haar bloed.

Caroline leest niet zomaar verhaaltjes voor, ze doet dat volgens de Samen Leesmethode van het Lezerscollectief, een netwerk van leesbegeleiders, dat leesbijeenkomsten organiseert voor mensen die minder vaak met boeken en lezen in contact komen.

In een verhaal stip ik de informatie hooguit even aan. Er is veel meer ruimte voor vrije associatie dan tijdens traditionele voorleessessies. En dat maakt het verschil. Jaja, die schooljuffrouwmodus moest ik wel leren afzetten’, geeft Caroline toe. ‘Als juf heb je steeds de neiging om je vragen zo te stellen dat ze onmiddellijk antwoorden kunnen vinden, maar het lukt me al langer hoe meer om hén aan het woord te laten en niet direct te reageren en bij te sturen.’

Toen Caroline de opleiding leesbegeleider volgde, werkte ze als zorgleerkracht. Taal was een belangrijk onderdeel van haar taak. Al snel

integreerde ze de methode in de klas. ‘Toen ik het de eerste keer in een zesde leerjaar deed, liep het behoorlijk stroef. De kinderen durfden amper iets zeggen in het begin. Bovendien waren ze verbaasd en vroegen zich af wat ze moesten zeggen. Er was immers nog geen vraag gesteld. Tot het stilaan doorsijpelde dat alles wat ze zeiden juist of goed was. Toen ze dat begrepen hadden, vonden ze lezen opeens ook een pak interessanter. Vanaf dan kreeg ik prachtige opmerkingen en antwoorden en ontstond er een mooie wisselwerking tussen de kinderen onderling.’

Caroline is sterk overtuigd van de meerwaarde van het samen lezen op school: ‘Het biedt de kinderen de kans om zelf na te denken en te freewheelen in hun gedachten. Ik kan het niet bewijzen, maar ik ben ervan overtuigd dat het de kinderen ook helpt bij begrijpend lezen, meer zelfs, dat ze deze manier van lezen en luisteren ook overnemen in andere lessen. Ze leren hier immers op een andere manier reflecteren over een tekst. Ik merk dat ze daardoor creatiever en inventiever zijn.’

Na verloop van tijd ventileren ze vlot hun mening en hun gevoelens rond een stuk tekst. Samen Lezen werkt leesbevorderend, maar

deelnemers ontplooien daarnaast ook hun sociale vaardigheden; ze leren beter naar elkaar luisteren en rekening houden met elkaars mening zonder te (ver)oordelen. Ze leren dat er ook andere meningen, dat er meer mogelijkheden zijn. Ze leren op een andere manier naar de inhoud van een tekst kijken.

‘Regelmatig kijken ze verrast op van de indrukken van de anderen. Ze leren dat er meer dan één manier van denken is’, aldus Caroline. Die spontaniteit is niet alleen mooi om te zien, het toont ook aan dat we via het Samen Lezen werken aan openheid voor diversiteit.

Niet enkel proza, ook poëzie gaat er bij de kinderen vlot in. Als juf Caroline de bladen uitdeelt met het gedicht ‘Tijdverdrijf’, stijgt er een geestdriftig gejuich op. Niemand associeert hier gedichten met moeilijk of saai. ‘Ja,’ knikt Caroline instemmend. ‘En dan is het nog een gedicht van Jacques Prévert, dat is toch niet niks. Je gelooft bovendien niet wat ze allemaal uit een gedicht halen. En als je de tekst op een ander moment in een ander groepje voorleest, komen er weer helemaal andere dingen uit. Fantastisch, toch?’

“ Kinderen vinden de leesmomenten gezellig en houden van het samen lezen.”

Een methodiek

Verhalen en verbeelding

De tijd gaat snel en er moet zoveel. De gesprekken die we voeren en de berichten die we sturen, zijn vluchtig. Daardoor missen we vaak ‘het verhaal’ achter een gebeurtenis. We verliezen nuance. De dingen die we horen of lezen, raken ons niet echt meer.

Onze verbeelding heeft nochtans traagheid nodig. We moeten ons kunnen ‘verplaatsen’ in de situatie en de gedachten van de ander. Verhalen en literatuur doen dat: je meevoeren in de hoofden en levens van anderen, hun twijfels en dilemma’s, liefdes en belevenissen. Ze versoepelen op die manier je eigen opvattingen en bieden je de ruimte vanuit andere gezichtspunten waar te nemen. Literaire teksten lezen en erover praten met anderen... dat is wat we met het Lezerscollectief doen en nog meer willen doen.

Samen hardop lezen

Verhalen en gedichten lezen doet je voelen en denken. Dat samen doen, maakt het echt bijzonder. Wie deelneemt aan de leessessies, leest de teksten niet thuis ‘op voorhand’, maar laat zich op het moment zelf verrassen door een verhaal. Daardoor ontstaat ruimte voor iets wat er toe doet: we verkennen de wereld van een nieuw verhaal gezamenlijk maar ontdekken tegelijkertijd hoe we daar verschillend mee omgaan. We ervaren dat door het delen van gedachten, vragen en gevoelens een tekst gaat leven.

Het samen lezen, kenmerkend voor de leesbijeenkomsten van het Lezerscollectief, gebeurt hardop. Het is een heel andere ervaring dan een tekst in stilte te lezen. De woorden worden in klank omgezet: ze spreken je toe. Ze glijden niet langer door je hoofd. Je vindt terug rust en aandacht.

Voorgelezen worden versterkt die ervaring. Doordat je je niet hoeft te concentreren op de letters, kun je je overgeven aan de gedachtestroom die het verhaal op gang brengt. Het verhaal groeit tijdens het luisteren, passages haken op elkaar in en verweven zich met elkaar. Doordat de woorden hardop weerklinken, worden ze muziek in de oren. De aandacht en stilte nodig om een tekst in je hoofd ‘wakker te maken’ maakt plaats voor een verwennerij: ik mag luisteren en genieten.

Krachtige literatuur vanuit het hart

Net zoals je voor een wandeling de mooiste omgeving kiest, zo kiezen we bij het Lezerscollectief steeds voor teksten met een rijke inhoud. Teksten die de moeite zijn. Teksten met boeiende emoties, ruimte voor verbeelding en inleving. Onverwachte woorden en beeldspraak laten bovendien gemakkelijker nieuwe ideeën ontstaan. Hoe ‘vlakker’ de uitwerking van het verhaal, hoe geringer we geprikkeld worden door vragen en nuances.

Goede literatuur wordt dankzij een methodiek als Samen Lezen voor iedereen toegankelijk. Tijdens een samenkomst zal de leesbegeleider de tijd nemen, traag voorlezen, regelmatig stoppen in het verhaal en vooral luisteren naar wat de deelnemers vertellen over de beelden, sfeer, woorden, passages. Deelnemers leren veel van elkaar: de betekenis ontvouwt zich in gesprek met anderen. Gaandeweg groeit het vertrouwen dat het niet gaat over het beste antwoord, over goed of fout, over veel weten om iets te kunnen begrijpen. Tegelijk is er ruimte voor verschil: ‘O, denk jij er zo over? Ik had nooit verwacht dat je dat ook zo kon zien...’

Hoe velen onderschatten de kracht van de eenvoud!
Toch is zij de ware sleutel tot het hart

WILLIAM WORDSWORTH

Samen Lezen Troef en Cera¹²

Verhalen en verbeelding

Samen met Cera, het Onderwijscentrum Gent en Samen Lezen Antwerpen¹³ werken we sinds september 2017 in 10 scholen met 10- tot 14-jarigen in hun schoolcontext. In dit pilootproject ‘Samen Lezen Troef’ zoeken we naar interessante samenwerkingsvormen met de buurt en de bibliotheek en leiden we ook (vrijwillige) leesbegeleiders op die de school ondersteunen. Deze ervaringen nemen we mee in schooljaar 2018-2019. Naast het bereiken van een zeer divers doelpubliek koesteren we de integratie van het samen lezen in het schoolgebeuren als iets eigens, maar uiteraard niet geïsoleerd van een sterk leesbeleid op school.

We kunnen natuurlijk niet voorop lopen, maar na de gesprekken met de leerkrachten, vrijwilligers en coördinatoren kunnen we alvast zeggen dat volgende elementen een belangrijke rol spelen:

Een geborgen omgeving

“Belangrijk is een ruimte - dat mag een klaslokaal zijn - die je huiselijk kan inrichten, in een geborgen omgeving. Een ruimte met veel drukte, bijvoorbeeld vlak naast een speelplaats, is niet ideaal. Een kopje thee, plakje cake, maakt het tot een waardevol moment. Erg belangrijk is ook dat het informele behouden blijft: er moet niets, er mag van alles. In een school betekent dit, dat als de leesbegeleider ook een leraar is, die persoon geholpen wordt in die rol. Hij of zij is nu geen juf of meester meer maar een veilige vertrouwenspersoon.”

“Koekjes zijn ontegensprekelijk een belangrijke factor (gelach), op een bepaald moment zeg ik dan ook dat we stoppen met koekjes eten. In het begin dacht ik zelfs dat ze enkel daarom naar de leessessie kwamen, maar al vlug ontdekte ik dat het vooral de gezelligheid was die de oma’s koekjesdoos opriep... en daar hoorde nu eenmaal wat drukte en gretigheid bij.”

Het is belangrijk dat de geborgen omgeving in de onmiddellijke buurt is.

“Het is leuk dat kinderen ontdekken dat het ook op school gezellig kan zijn, zelfs al is het een lokaal dat er even anders uitziet”

“Wij hebben een leuke plek op school ontdekt en er ons leeslokaal van gemaakt. Wat kleine aanpassingen doen vaak wonderen.”

“De bibliotheek ligt naast de school, wij kunnen daar terecht. Toch even naar buiten, maar geen gedoe.”

De vrijwilliger, de leerkracht of de bibliotheekmedewerker

Op de 10 scholen hebben we verschillende samenwerkingsmodellen: de vrijwilliger die gerekruteerd is vanuit de stad en niet echt verbonden is met de school (wel met de buurt), de leerkracht en de bibliotheekmedewerker. Als leesbegeleider is het belangrijk een andere rol op te nemen dan die van leerkracht. Een van de leerkrachten beschrijft dat frappant:

“Omdat ik lesgeef aan dezelfde groep, stap ik tijdens het leesmoment tussen de middag ook echt bewust binnen vanuit een andere rol. Nu ben ik leesbegeleider. Mijn vragen zijn zeer open, we leggen leerdoelen opzij. Nu zoeken we echt samen. We ontdekken samen waar de tekst ons brengt.”

De vrijwilligers hebben de frisse blik van nature. Zij zijn soms zoekend in de aanpak van de kinderen.

“Ik wil geen leerkracht zijn die op de vingers tikt, maar ik wil wel aandacht voor het verhaal. Hoe pak ik dat aan zonder de strenge juf te zijn?”

“Bij mij is de leerkracht altijd aanwezig. Ik krijg veel feedback. Maar ik heb ook het gevoel dat het gesmeerd loopt omdat zij er ook is. Zij kent de kinderen die komen lezen. Zij brengt ook rust.”

De bibliotheekmedewerkers weten niet of ze dit mogen blijven doen.

“Er kruipt natuurlijk veel tijd in en ik weet niet of ik zoveel tijd in het contact met één school mag blijven steken, hoe aangenaam ik dit ook vind.”

“Ik kan misschien wel een rol spelen in de aansturing van vrijwilligers die vanuit de bibliotheek komen.”

“Als vrijwilliger vanuit de bibliotheek lijkt me dit een mooie kans om jongeren te bereiken die we anders nooit bereiken. We vinden ze op school, helaas niet in de bibliotheek. Nog niet.”

De betrokkenheid van de leerkracht

Belangrijk is om te onderzoeken hoe een leerkracht(enteam) betrokken blijft bij zo’n activiteit.

“Ik vind dat we moeten opletten dat wat een kind vertelt aan de hand van een verhaal, niet direct een verhaal wordt in de leraarskamer. Bij die geborgenheid hoort toch ook een soort van veiligheid?”

“Het is belangrijk dat leerkrachten weten dat hun leerlingen zich soms heel anders opstellen en openstellen tijdens zo’n leesmoment.”

“Samen slim is een van de dingen in de opleiding die zijn blijven hangen. Je merkt dat ook. Ik vraag me soms af of we wel voldoende ontdekken hoe waardevol die individuele bijdragen al zijn... Maar het is ook leuk hoe je opgetrokken wordt door het geheel. We ontdekken zoveel en we doen dat samen.”

“De school had niet echt gekozen voor deze activiteit en dat voel je aan alles. Je mag iets doen want het kan geen kwaad. Zo’n engagement is onvoldoende. Als vrijwilliger voel je je snel verloren. Ik heb dat ook signaleerd en de samenwerking is ook beëindigd.”



¹² De titel van dit document verwijst ook bewust naar deze lopende samenwerking.

¹³ Ook verbonden aan en gecoördineerd vanuit de stedelijke dienst

Lezen

De kinderen en grote mensen
uit de boeken die je leest,
ken je soms nog beter dan die
uit je eigen straat.

Je leest in de kamer in de winter,
een paar uur lang,
de kat wil in de sneeuw
een mees hipt naar het raam
je weet wat beide willen.

De tijd gaat verder, het sneeuwt-
het dooit al in het boek
helden worden oud
jaren vliegen om
met het omslaan van een blad.

Zo thuis een paar uur lezen
over plaatsen ver van deze.
De wereld van het boek, zo bekend
als het verlangen van de kat,
de mezen in de winter,
en de dingen om je heen.

LEENDERT WITVLIET

Uit: Kom maar dichter van Jan Van Coillie (red.)
Altiora/Averbode/Apeldoorn, p.176

Het belang van lezen in het onderwijs

Er zit een rijkdom in boeken, zo laten tal van
studies zien. Door te lezen kunnen kinderen
ruimdenkender, socialer en gelukkiger
worden. Maar... dit gebeurt natuurlijk
niet vanzelf. Net zoals Harry Potter zijn
toverkrachten pas ontdekt wanneer hij wordt
toegelaten op Zweinstein, zo ondervinden
kinderen de magie van verhalen pas écht
wanneer zij daarbij worden begeleid door hun
ouders en docenten. Lezen moet je leren, en
daarvoor is meer nodig dan alleen technische
leesvaardigheid en leesbegrip.

Leerkrachten kunnen leerlingen helpen
om de volledige kracht van boeken te
ontsluiten. Wanneer kinderen van jongs af
aan worden voorgelezen en de kans krijgen
om zelf vrij te lezen, nemen hun leesplezier
en leesvaardigheid toe (Mol & Bus, 2011).
Zeker wanneer zij geregeld in aanraking
komen met boeken die hen aanspreken,
doen kinderen positieve leeservaringen en
-gewoontes op. Hiervoor is het belangrijk
dat er een groot boekenaanbod op school
aanwezig is en dat kinderen begeleid worden
bij het kiezen van het juiste boek. Identificatie
met de personages of herkenning van de
beschreven situaties kan motiverend werken,
maar daarnaast is het ook van belang dat
de boeken die kinderen lezen, voldoende
uitdagend zijn (Leesmonitor Magazine, 2017).

Ook het creëren van rustige leesplekken en
leesmomenten in de klas zijn belangrijke
randvoorwaarden voor leesplezier. Hoe
sterker kinderen zich tijdens het lezen
onderdompelen in het verhaal, hoe fijner
zij de leeservaring waarschijnlijk vinden, en
hoe sneller zij ook persoonlijke en sociale
opbrengsten van lezen zullen ervaren. Tot
slot kan ook het voeren van boekgesprekken
kinderen helpen om met meer plezier en
diepgang te lezen. Wanneer verhaalthema's
verder worden uitgediept in een gesprek, helpt
dit kinderen om echt over het verhaal na te
denken. Praten over een boek kan soms net zo
invloedrijk en magisch zijn als lezen zelf.¹⁴

Kansen voor de lerarenopleiding

in Vlaanderen en Brussel

Op dit moment tonen zich al kansen om vanuit de lerarenopleiding
ook betrokken te worden in de realisatie van samen lezen in de
derde graad van de basisschool en de eerste graad van het secundair
onderwijs. Tijdens schooljaar 2018-2019 wil het Lezerscollectief met
Cera de samenwerking met scholen immers ook in andere steden
en gemeentes realiseren. We kunnen daarbij de verworven expertise
inzetten maar ook verbinden met de opleidingen en hun naburige
(stage)scholen..

Op die manier kunnen we:

- Studenten ook verbinden met de praktijk in scholen. Het verhaal
van Michelle Pearson inspireerde ons om niet te blijven wachten
tot studenten een stap zetten, maar lezen in de kern van de
opleiding en de kern van de praktijkervaring te zetten. Dit vraagt
natuurlijk verdere dialoog binnen de hogeschool.
- Praktijkonderzoek vanuit de lerarenopleiding kan de toepassing
verrijken, de bestaande data rond leesonderzoek verrijken en de
effecten op leesmotivatie aftoetsen.
- De samenwerking met het Lezerscollectief verrijkt de inspanning
van de instelling, waarbij lectoren kunnen worden ingezet
om leespraktijk op te volgen na het volgen van een specifieke
opleiding. De specifieke kennis rond het samen lezen wordt
verrijkt door specialisten binnen de ploeg van Het Lezerscollectief
die intussen verbonden blijven met collega's uit binnen- en
buitenland.
- Binnen Odisee is er al voorsprong door de kennis binnen de eigen
teams. Silvie Vanoosthuyze volgde de opleiding in 2013 door de
ploeg van Jane Davis en is nu ook trainer binnen het collectief.
Hilde Van den Bossche volgde de opleiding van het Lezerscollectief
in 2015 en is al enkele jaren met studenten aan de slag. Lut
Verstappen volgde in 2017 de opleiding.

Kansen voor de opleiding gezins- wetenschappen

in Brussel

Het studiebezoek toonde niet alleen het belang van
samen lezen binnen onderwijs. We kregen ook zicht op de
mogelijkheden van samen lezen in (kwetsbare) gezinnen,
de kracht van vrijwilligers in een intensieve één-op-één
begeleiding in families, het belang van een stevige aanpak
binnen voorschoolse en naschoolse tijd, de kansen op de
raakvlakken tussen onderwijs, opvoeding en welzijn.

Odisee
HOGESCHOOL

¹⁴ Voor meer onderzoeksgegevens over lezen en meer tips voor leesbevorderaars, zie Leesmonitor Magazine (2017) en de website <http://www.leesmonitor.nu>

Nawoord

‘You’ve changed my life’ lacht Jane Davis op haar kantoortje in het Coach House. Vreemd om dat te horen na zoveel leerervaringen op studiebezoek. Vreemd want ik zou hetzelfde kunnen zeggen. Maar ik weet ook waar Jane op doelt. Toen zij onze vrijwilligers in De Kluizerij¹⁵ ontmoette tijdens een masterclass, was ze wild enthousiast over hun kwaliteiten. ‘Jij hebt me overtuigd om ook met vrijwilligers te werken en ik zat vast met zoveel werknemers. Zoveel aandacht die ging naar het blijven zorgen voor de tewerkstelling van zo’n grote ploeg... We zijn twee jaar geleden een boeiende weg ingeslagen, waarbij we onze expertise veel zinvoller kunnen inzetten en meer mensen kunnen bereiken.’

Het is boeiend om te zien welke aanvullende taak The Reader speelt in het concept van een grote instelling als de lerarenopleiding van Hope University, een 4-jarige opleiding met meer dan duizend studenten. Hoe ze steeds groeien in wat ze doen en er ook steeds sterker in worden.

Het is verrijkend om te leren van hun expertise en ervaringen uit te wisselen. Ook bij ons liggen kansen om het samen lezen dichterbij de kern van het onderwijs te brengen. Dank aan het ploegje van Odisee (Hilde, Lut en Silvie) om me daarin als reisgenoten nog meer wegwijs te maken.

De foto toont onze samenwerking en verbondenheid. Daar tussenin: het eerste nummer van The Reader, exact twintig jaar geleden. De start van het Samen Lezen met kwetsbare groepen, ergens aan de Mersey...



Dirk Terry

COLOFON

Teksten, foto's en eindredactie

Dirk Terry
Hilde van den Bossche
Silvie Vanoosthuyze
Lut Verstappen

Graphic Design & Printing

Copycatgraphics.be

Partners

Odisee
Erasmusplus
Lezerscollectief
Cera

© Het Lezerscollectief 2018

*Alles mag worden gebruikt
mits uitdrukkelijke bron-
vermelding, behoud van de
context én verwijzing naar
het Lezerscollectief.*

¹⁵ Plaats waar we opleidingen geven en elkaar ontmoeten tijdens netwerkdagen, interviews en masterclasses

**DIT RAPPORT NEEMT JE MEE OP REIS,
WIL INSPIREREN EN KENNIS DELEN,
DAAGT JE UIT OM TE VERANDEREN**



**HET
LEZERS
COLLECTIEF**